
Euroopa Liidu kohtuasjade kokkuvõte veebruar 2018

Kohtuasjad, kus Eesti on esitanud seisukoha:

- **C-289/17**: Collect Inkasso jt (eelotsus – Euroopa täitekorralduse väljastamine)
- **C-3/17**: Sporting Odds (eelotsus – hasartmängude korraldamine)

Olulisemad EL Kohtu lahendid ja kohtujuristi ettepanek:

- **C-359/16**: Altun e.a. (eelotsus – võõrtöötajate sotsiaalkindlustus)
- **C-103/16**: Jessica Porras (eelotsus – keeld öelda üles töötaja töölepingu tema raseduse algusest kuni rasedus- ja sünnituspuhkuse lõpuni)
- **C-266/16**: Western Sahara Campaign UK (eelotsus – rahvusvahelise lepingu kohaldamisala)
- **C-64/16**: Associação Sindical dos Juízes Portugueses (eelotsus – kohtunike palkade vähendamine, kohtute sõltumatus)
- **C-15/17**: Bosphorus Queen Shipping (kohtujuristi ettepanek – merekeskkonna kaitse, rahvusvaheline õigus)
- **T-731/15**: Sergiy Klyuyev vs nõukogu (tühistamishagi – ühine välis- ja julgeolekupoliitika, piiravad meetmed seoses Ukraina riigivara riisumisega)

Kohtuasjad, kus Eesti on esitanud seisukoha:

C-289/17: Collect Inkasso (eelotsus – Euroopa täitekorralduse väljastamine)

Euroopa Kohtu otsus, 28. veebruaril 2018

Eelotsusetaotluse aluseks on viis tsiviilasja, milles sooviti saada Euroopa täitekorralduse tõendit. Võlgnikele toimetati kätte maksekäsu kiirmenetluse avaldus, makseettepanek ja vastuväidete blankett. Ükski võlgnik ei esitanud maksekäsu kiirmenetluses avaldaja nõuetele vastuväiteid ning võlgnike kohta tehti kohtumäärused võlgade väljamõistmiseks. Seepeale pöördui Tartu Maakohtu poole, et jõustunud kohtumääruste kohta väljastataks Euroopa täitekorralduse tõend. Kõigil juhtudel tuvastas Tartu Maakohus et menetluse algatusdokumentides anti küll võlgnikele teada asutuse nimetus, aga mitte aadress, kuhu oleks olnud võimalik vastus toimetada. Tartu Maakohus ei olnud veendunud, et tõendit saab väljastada, kuna määruses (EÜ) nr 805/2004 (millega luuakse Euroopa täitekorraldus vaidlustamata nõuete kohta) on sätestatud nõue, mille kohaselt tuleks selleks, et kohtulahendit oleks hiljem võimalik täitekorralduse tõendiga kinnitada, märkida menetluse algatusdokumendis selle asutuse aadress, kellele tuleb esitada kostja vastuväide esitatud nõudele.

Eesti leidis, et ei ole põhjendatud jätta kohtulahend täitekorraldusena kinnitamata üksnes seetõttu, et kohtu füüsilise asukoha aadressi ei ole märgitud menetlust algatavasse kohtudokumenti, millega kohus kohustab kostjat esitama vastuse tema vastu esitatud nõudele. Eelduseks on, et muud määrusest tulenevad miinimumnõuded tagavad kostjatele tõhusa õiguskaitse.

Euroopa Kohus märkis erinevalt Eestist, et määruse (EÜ) nr 805/2004 kohaselt on nõutav, et menetluse algatusdokumendis, sellega samaväärses dokumendis või mis tahes kohtukutses või sellega kaasnevas dokumendis oleks mh sõnaselgelt väljendatud asutuse nimi ja aadress, kuhu vastus toimetada või kelle poole pöörduda. Kohus järeldas, et määruse sõnastuse kohaselt on asjassepuutuva asutuse aadressist teavitamine kohustuslik.

Kohus märkis, et miinimumnõuete eesmärk on tagada kaitseõiguste järgimine. Ka asjassepuutuva asutuse aadressist teavitamise eesmärgiks on tagada, et võlgnikku teavitataks õigel ajal ja viisil, et tal oleks võimalik korraldada oma kaitset.

Kohus tõdes küll, et vajaliku teabe võib edastada mitte ainult menetlusdokumentides või kohtulahendis, vaid ka nendega kaasnevates dokumentides. Nimelt märkis Eesti kirjalikes märkustes, et kui Eesti kohtud toimetavad kostjale kätte makseettepaneku, lisavad nad sellele tavaliselt kaaskirja, mis on vormistatud kohtu kirjalangil, kus on märgitud ka vastava kohtu kontaktandmed. Sellegipoolest tõdes kohus et kuigi põhimõtteliselt võib pädeva kohtu aadressi võlgnikule nõnda teatavaks teha, ei muuda see tõsiasja, et eelotsusetaotluse esitanud kohus on käesoleval juhul tuvastanud, et põhikohtuasjade võlgnikele asjakohast aadressi ei edastatud.

Kokkuvõttes leidis kohus, et määrust (EÜ) nr 805/2004 tuleb tõlgendada nii, et **kohtulahendit, mis on tehtud ilma, et võlgnikku oleks teavitatud selle kohtu aadressist, kuhu vastus**

toimetada, kelle poole pöörduda või, olenevalt asjaoludest, kus see lahend on võimalik vaidlustada, ei saa kinnitada Euroopa täitekorraldusena.

Kohtuotsus on kättesaadav [siit](#).

C-3/17: Sporting Odds (eelotsus – hasartmängude korraldamine)

Euroopa Kohtu otsus, 28. veebruaril 2018

Kaebaja on UKs registreeritud äriühing, kes käitab UKs välja antud loa alusel veebisaiti hu.sportingbeteuro.com, milles ta pakub *online* hasartmänge. Ungari hasartmängu korraldamise luba tal ei olnud ning talle määrati Ungaris loata hasartmängu korraldamise eest trahv. Kaebaja sõnul ei ole Ungari hasartmängulubade tingimused EL õigusega kooskõlas. Nimelt kehtib seal teatud osas riiklik monopol *online* spordi- ja hobuvõidusõidutotodele, samas kui *online* kasiino- ja kaardimänge korraldatakse kontsessiooniloo alusel. Kasiinode ja *online* kasiinomängude kohta järeldeb kaebaja, et julgustatakse erinevat liiki hasartmängude mängimist ja luuakse teenuseosutajatele tulu saamise võimalusi. Seega ei näi riikliku monopoli säilitamine teatud liiki hasartmängudele tarbijakaitse eesmärkidel olevat õigustatud, kuna teisest küljest soodustatakse turul hasartmängude mängimist.

Ungari kohus soovis muuhulgas teada, kas ELTL artikliga 56 on kooskõlas selline riigisisene regulatsioon, kus liikmesriik on otsustanud teatud tüüpi hasartmängude turu avada ja teist tüüpi hasartmängude osas jätta kehtima riikliku monopoli. Ungari kohus esitas küsimusi ka hasartmängude korraldamiseks vajalike kontsessioonilepingute sõlmimise kohta.

Eesti leidis, et ainuüksi asjaolu, et liikmesriik reguleerib erinevat tüüpi hasartmängude turge erinevalt, ei tähenda, et riiklik regulatsioon on vastuolus ELTL artikliga 56 ning kehtivad piirangud ei ole seostatud või süstemaatilised ning ei täida õiguspärasest eesmärgist (hasartmängusõltuvuse vastane võitlus ja tarbijakaitse). Eesti ei esitanud seisukohta kontsessioonilepingute tingimuste kohta.

Euroopa Kohus märkis sarnaselt Eesti seisukohale, et **väljakujunenud kohtupraktika kohaselt ei ole ELTL artikliga 56 vastuolus, kui eri liiki hasartmängudest ühed on allutatud riigi monopolile ja teiste suhtes kehtib eraõiguslikele ettevõtjatele väljastatavate lubade kord.**

ELTL artikliga 56 on vastuolu siis, kui tuvastatakse, et pädevad ametiasutused teostavad nende hasartmängude osas, mis ei kuulu monopoli alla, poliitikat, mille eesmärk on pigem julgustada nendes osalemist. See tähendab, et ei täideta enam eesmärki ennetada hasartmängudele liigsele kulutamisele õhutamist ning ei võidelda mängusõltuvuse vastu.

Põhikohtuasja kohta märkis kohus, et liikmesriigi kohtu hinnata jääb, kas Ungari tegevus on vastuolus ELTL artikliga 56 või on positiivne kõrvalmõju riigi eelarvele ikkagi õigustatud lähtuvalt tarbijakaitse eesmärgist. Lisaks võib olla õiguspäraseks eesmärgiks ka see, et tarbijaid suunatakse kontrollitud mängutegevuse juurde, mida suudavad pakkuda loa alusel tegutsevad ettevõtjad. Siiski tuleb eelotsusetaotluse esitanud kohtul kontrollida, kas mängudega seotud kriminaalsed ja pettuslikud tegevused ning mängusõltuvus võisid

põhjastada Ungaris probleeme, mille lahendamiseks oli sobilik lubadega ja reguleeritud tegevuse laiendamine.

Kokkuvõttes märkis kohus vastuseks, et **ELTL artiklit 56 tuleb tõlgendada nii, et sellega ei ole põhimõtteliselt vastuolus hasartmänguturu korralduse kaheosaline süsteem, mille raames kuuluvad teatavat tüüpi hasartmängud riigimonopoli süsteemi, samas kui teised hasartmängud kuuluvad jällegi hasartmängude korraldamiseks antavate kontsessioonide ja lubade süsteemi**, kui eelotsusetaotluse esitanud kohus tuvastab, et teenuste osutamise vabadust piiravad normid järgivad tõhusalt, ühtselt ja süstemaatiliselt neid eesmärke, millele asjassepuutuv liikmesriik tugines.

Kontsessioonilepingute kohta märkis Euroopa Kohus, et EL õigusega ei ole kooskõlas riigisisene norm, mille kohaselt *online* hasartmängude korraldusloa saamine on ainult neil, kel on kasiino käitamise luba juba olemas. Selline piirang ei ole proportsionaalne. Samuti on keelatud õigusnormid, mis takistavad teistes liikmesriikides asutatud hasartmängukorraldajatel loa saamist. EL õigusega on kooskõlas, et pooled peavad tõendama, teenuste osutamise vabadust piiravate meetmete õiguspärasust ning liikmesriik peab esitama tõendid, mis näitavad et piiravate meetmete kehtestamine on proportsionaalne. Juhul kui riigisisene kord on vastuolus liidu õigusega, siis ei saa normide rikkumise eest määrata selliseid sanktsioone nagu põhikohtuasjas.

Kohtuotsus on kättesaadav [siit](#).

Olulisemad EL Kohtu lahendid ja kohtujuristi ettepanek:

C-359/16: Altun e.a. (eelotsus – võõrtöötajate sotsiaalkindlustus)

Euroopa Kohtu otsus, 6. veebruaril 2018

Bulgaaria väljastas määruse (EMÜ) nr 1408/71 (sotsiaalkindlustusskeemide kohaldamise kohta ühenduse piires liikuvate töötajata ja nende pereliikmete suhtes) ja määruse (EMÜ) nr 574/72 (millega määratakse kindlaks määruse nr 1408/71 rakendamise kord) tähenduses tõendid E101, mis tähendab, et isik on lähetatud töötaja ühest liikmesriigist teise ning tema suhtes kohaldatakse jätkuvalt esimese liikmesriigi õigusakte. Lähetatud töötaja peab töötama muus liikmesriigis oma tööandja heaks, töötamise eeldatav kestus peab olema piiratud. Belgia sotsiaalinspektsioon tuvastas, et isikud, kellele need tõendid väljastati, töötasid Bulgaaria ettevõtte heaks, kes teostas ehitustöid Belgia ehitusfirma heaks peamiselt alltöövõtu korras.

Belgia asutused pöördusid Bulgaaria pädeva asutuse poole, et väljastatud tõendid ümber hinnata ja tühistada. Bulgaaria asutused väitsid, et tõendite väljastamise ajal olid kõik formaalsed tingimused täidetud ning nad ei võtnud arvesse Belgia asutuste tuvastatud uusi asjaolusid. Eelotsusetaotluse esitanud kohus soovis teada, kas ühe liikmesriigi kohus võib tühistada või jätta arvesse võtmata teise liikmesriigi kohtu väljastatud tõendi E101, kui esitatud faktilised asjaolud lubavad tuvastada, et tõend saadi pettuse teel või seda kasutati pettuslikult.

Euroopa Kohus märkis, et määruse eesmärk on allutada EL piires liikuvad töötajad üheainsa liikmesriigi sotsiaalkindlustusskeemile, et vältida eri riikide õigusaktide üheaegset kohaldatavust ja sellest tekkida võivaid raskusi. Üldjuhul kohaldatakse töötajatele selle riigi õigust, kus ta töötab. Teatud juhtudel, et vältida administratiivseid raskusi, on ette nähtud erandid juhuks, kui töötajad saadetakse piiratud ajaks teise riiki tööülesandeid täitma.

Erandi kehtimiseks peavad olema täidetud kaks tingimust – peab säilima alluvussuhe lähetatud töötaja ja lähetanud ettevõtja vahel ning ettevõtja peamine majandustegevus peab jääma asukoha liikmesriiki. Vaid sellisel juhul võib asukoha liikmesriigi pädev asutus väljastada tõendi E101.

Kohus meenutas, et lojaalse koostöö põhimõtte kohustab liikmesriiki tagama, et tõendi E101 kanded on õiged. Tõend kehtib seni, kuni seda ei ole tagasi võetud või kehtetuks tunnistatud. Kuigi tõendil E101 on siduv laad, siis ei saa isikud tugineda liidu normidele pettuse või kuritarvituse eesmärgil. Järelikult kui tõendi väljastanud asutusele on antud teada asjaoludest, mis lubavad arvata, et **tõend on saadud pettuse teel, siis tuleb nimetatud asutusel lojaalse koostöö põhimõtte kohaselt uuesti hinnata, kas tõend on antud välja põhjendatult. Kui see asutus vastavat uut hindamist läbi ei vii, siis peab olema võimalus algatada kohtumenetlus selleks, et need tõendid tühistataks.** Liikmesriigi kohus peab tuvastama pettuse toimepanemise ning järgima kohtualuste isikute õigusi tulenevalt õigusest õiglasele kohtumõistmisele.

Põhikohtuasjas on tuvastatud, et Bulgaaria ettevõtjad ei teostanud Bulgaarias olulist majandustegevust. Samuti on praegu kindel, et tõendid saadi pettuse teel, kuna nende saamisel esitati asjaolusid, mis ei vastanud tegelikkusele. Bulgaaria pädev asutus ei võtnud talle esitatud tõendeid uuesti hindamisel arvesse. Järelikult võib eelotsusetaotluse esitanud kohus jätta tõendid E101 arvesse võtmata.

Kohtuotsus on kättesaadav [siit](#).

C-103/16: Jessica Porras (eelotsus – keeld öelda üles töötaja tööleping tema raseduse algusest kuni rasedus- ja sünnituspuhkuse lõpuni)

Euroopa Kohtu otsus, 22. veebruaril 2018

J. Porras koondati 2013. aastal Hispaanias Bankia S.Ast kollektiivse töölepingute ülesütlemise käigus, koondamise ajal oli ta rase. J. Porras vaidlustas töölepingu ülesütlemise. Eelotsusetaotlusega soovib Hispaania kõrgeim kohus teada, kas riigisisese õigusega on õigesti üle võetud direktiiv 92/85/EMÜ, mis keelab tööandjal rasedate töötajatega töölepingute ülesütlemise, lubades seda vaid erandjuhtudel.

Euroopa Kohus leidis esiteks, et direktiiviga ei ole vastuolus riigisisised õigusnormid, mille kohaselt võib üles öelda raseda töötaja töölepingu kollektiivse koondamise korral. Kohus rõhutas, et direktiivi eesmärk on vältida rasedate, hiljuti sünnitanud või rinnaga toitvate töötajate füüsilise või vaimse seisundi kahjulikku mõjutamist, mida võib põhjustada nende olukorraga seotud töölepingu ülesütlemise oht. Kui aga töölepingu ülesütlemine ei ole seotud töötaja rasedusega, ei ole see direktiiviga vastuolus. Seda siiski tingimusel, et tööandja esitab

kirjalikult töölepingu ülesütlemise põhjused ja et ülesütlemine on lubatud riigisiseste õigusaktidega.

Teiseks leidis kohus, et direktiiviga on vastuolus **riigisisised õigusnormid, mille kohaselt ei ole ennetavalt keelatud raseda, hiljuti sünnitanud või rinnaga toitva töötaja töölepingu ülesütlemine ning mis näeb juhul, kui see ülesütlemine on ebaseaduslik, hüvitava meetmena ette üksnes ülesütlemise tühisuse.** Direktiivis on selgelt eristatud ühelt poolt ennetav kaitse töölepingu ülesütlemise enda eest ja teiselt poolt hüvitav kaitse töölepingu ülesütlemise tagajärgede eest. Liikmesriigid on seega kohustatud kehtestama kahekordse kaitse. Rasedate, hiljuti sünnitanud või rinnaga toitvate töötajate ennetaval kaitsmisel on direktiivi raames eriline tähtsus, kuna töölepingu ülesütlemise oht võib mõjuda kahjulikult nende füüsilisele või vaimsele seisundile ning seega tuleks niisugune ülesütlemine keelata.

Seoses riigisisese õigusega, mis ei näe koondamise raames rasedate töötajate puhul ette eelisjärjekorras tööle jätmist, leidis kohus, et selline riigisisene õigus ei ole direktiiviga vastuolus. Samas ei välista direktiiv, mis sisaldab ainult miinimumnõudeid, liikmesriikide võimalust tagada rasedatele, hiljuti sünnitanud või rinnaga toitvatele töötajatele kõrgem kaitse.

Kohtuotsus on kättesaadav [siit](#).

C-266/16: Western Sahara Campaign UK (eelotsus – rahvusvahelise lepingu kohaldamisala)

Euroopa Kohtu otsus, 27. veebruaril 2018

Western Sahara Campaign UK on vabaühendus, mille eesmärk on edendada Lääne-Sahara rahva enesemääramise õiguse tunnustamist. Vabaühendus seadis riigisiseses kohtus mh kahtluse alla Ühendkuningriigi kalanduspoliitika, millega rakendatakse EL-Maroko kalandusalast partnerluslepingut, 2013. aasta protokollis kalapüügivõimaluste kohta ja teiseid õigusakte, millega liit jaotas kalapüügivõimalused liikmesriikide vahel. Eelotsusetaotluse esitanud kohus esitas Euroopa Kohtule küsimusi nimetatud rahvusvaheliste lepingute ja nendega seotud liidu õigusaktide tõlgendamise kohta. Sisuliselt sooviti teada, kas asjaolu, et Lääne-Sahara territooriumiga külgnevatelt vetelt pärinevate loodusvarade kasutamine on partnerluslepingu ja 2013. aasta protokolliga lubatud, toob kaasa nende sõlmimiseks ette nähtud aktide kehtetuse, kui arvestada ELL artikli 3 lõikes 5 sätestatud nõuet, et liit toetab rahvusvahelise õiguse ranget järgimist.

Kohus analüüsis, kas Lääne-Sahara territooriumiga külgnevad veed kuuluvad partnerluslepingu ja 2013. aasta protokollis kohaldamisalasse, st kas liikmesriikide lipu all sõitvad laevad pääsevad Lääne-Sahara territooriumiga külgnevatesse vetesse, et seal loodusvarasid kasutada. Kohus meenutas, et Lääne-Sahara territoorium ei kuulu mõiste „Maroko territoorium“ alla. Kohus on juba selgitanud, et see **mõiste tähendab geograafilist ala, millel Maroko teostab täieulatuslikult oma volitusi, mille olemasolu rahvusvaheline õigus suveräänsete üksuste puhul tunnustab, va mis tahes muu territoorium, näiteks selline nagu Lääne-Sahara territoorium.** Vastupidine tõlgendamine läheks vastuollu üldise rahvusvahelise

õiguse põhimõtetega, sh enesemääramise põhimõttega, mida kohaldatakse EL ja Maroko suhetes.

Kohus jätkas, et veed, mille suhtes rannikuriigil on mereõiguse konventsiooni alusel õigus teostada oma suveräänsust või jurisdiktsiooni, on piiritletud üksnes tema territooriumiga külgnevate vetega, mis kuuluvad tema territoriaalmeres hulka või tema majandusvööndisse. **Kuna Lääne-Sahara ei kuulu Maroko territooriumi alla, ei kuulu Lääne-Sahara territooriumiga külgnevad veed ka Maroko kalastusvööndi hulka.**

Kokkuvõttes leidis kohus, et partnerluslepingut ja 2013. aasta protokollit tuleb kooskõlas rahvusvahelise õiguse põhimõtetega, mis on liidule siduvad ja kohaldatavad EL ja Maroko vahelistes suhetes, tõlgendada nii, et **Lääne-Sahara territooriumiga külgnevad veed ei kuulu selle lepingu ja protokollit ruumilisse kohaldamisalasse.** Seega, kuna partnerlusleping ja 2013. aasta protokoll ei hõlma Lääne-Sahara territooriumiga külgnevatelt vetelt pärinevate loodusvarade kasutamist, ei ole ilmnenud ühtegi asjaolu, mis võiks kahjustada nende sõlmimiseks ette nähtud aktide kehtivust lähtudes ELL artikli 3 lõikest 5.

Kohtuotsus on kättesaadav [siit](#).

C-64/16: Associação Sindical dos Juízes Portugueses (eelotsus – kohtunike palkade vähendamine, kohtute sõltumatus)

Euroopa Kohtu otsus, 27. veebruaril 2018

Portugali eelarvepoliitika suundumuste tõttu vähendati kohtunike palkasid. Eelotsusetaotluse esitanud kohus küsis, kas kohtute sõltumatuse põhimõttega, nagu see tuleneb ELL artikli 19 lõike 1 teisest lõigust, harta artiklist 47 ja Euroopa Kohtu praktikast, on vastuolus Portugali kohtunike suhtes kohaldatavad palga vähendamise meetmed, mis on võetud seoses ülemäärase eelarvepuudujäägi kõrvaldamisest tulenevate piirangute ja liidu rahalise abi programmiga.

Kohus meenutas, et EL on õigusel rajanev liit, kus isikutel on õigus vaidlustada kohtus liikmesriigi iga niisuguse otsuse või muu akti õiguspärasus, millega kohaldatakse nende suhtes mõnda liidu akti. Liikmesriigid on kohustatud tagama liidu õiguse kohaldamise ja järgimise oma territooriumil ning selle, et organid, mis kuuluvad tema kaebeõiguse süsteemi, vastaksid tulemusliku õiguskaitse (tõhusa kohtuliku kaitse) nõuetele. Selle kaitse tagamiseks on esmatähtis säilitada kohtute sõltumatus, mis peab kindlasti laienema lisaks ELL artikli 19 lõike 1 kolmandas lõigus nimetatud liidu kohtunikele ja kohtujuristidele ka liikmesriikide tasandil riigisisestele kohtutele.

Kohus rõhutas, et sõltumatuse mõiste eeldab muu hulgas, et asjassepuutuv organ täidab kohtu ülesandeid täiesti iseseisvalt, olemata kellegagi hierarhilises või alluvussuhtes ja saamata kellelki korraldusi või juhiseid, ning et ta on seega kaitstud väljastpoolt tuleva sekkumise või surve eest, mis võib kahjustada selle organi liikmete otsustusvabadust ja mõjutada nende otsuseid. Kohus kinnitaks, et nii ametist tagandamise keeld kui ka palga saamine, mis vastab kohtunike täidetavate ülesannete olulisusele, on kohtu sõltumatusega lahutamatult seotud tagatised.

Seejärel nentis kohtus, et palga vähendamist kohaldati mitte ainult konkreetse kohtu liikmete suhtes, vaid laiemalt, erinevate ametikandjate ja avalikus sektoris töötavate isikute, sealhulgas seadusandliku-, täitev- ja kohtuvõimu esindajate suhtes. Seega ei saa palga vähendamist käsitleda konkreetselt selle kohtu liikmete suhtes võetud meetmena. Tegu oli üldkohaldatava meetmega, mille kaudu pidid kõik avaliku sektori töötajad ja teenistujad andma oma panuse jõupingutusse kokku hoida, et täita Portugali ülemäärase eelarvepuudujäägi vähendamise nõuet. Lisaks oli palga vähendamine ajutine.

Kokkuvõttes leidis kohus, et seoses ülemäärase eelarvepuudujäägi kõrvaldamisest tulenevate piirangute ja liidu rahalise abi programmiga ei kahjusta palga vähendamine üldmeetmena kohtu liikmete sõltumatust.

Kohtuotsus on kättesaadav [siit](#).

C-15/17: Bosphorus Queen Shipping (kohtujuristi ettepanek – merekeskkonna kaitse, rahvusvaheline õigus)

Kohtujuristi ettepanek, 28. veebruaril 2018

Bosphorus Queen on Panamas registreeritud kuivlastilaev. Sellest laevast lasti merre naftat, kui laev sõitis läbi Soome majandusvööndi. Soome Piirivalveamet määras laeva omanikule 17 112 euro suuruse naftaheitetrahvi, kuna nafta merreheitmine põhjustas või ähvardas põhjustada ulatuslikku kahju. Laeva omanik esitas kaebuse merenduskohtuna tegutsevasse Helsingi esimese astme kohtusse ja palus mh tühistada naftaheitetrahvi määramise otsuse. Kohus kaebust ei rahuldanud, samuti ei teinud seda apellatsioonikohus, menetlus jätkus Soome kõrgeimas kohtus, mis esitas eelotsusetaotluse.

Soome kõrgeimal kohtul tekkis rida küsimusi mereõiguse konventsiooni tõlgendamise kohta liidu õiguse raames. Küsimused puudutasid asjaolusid, mille puhul rannikuriigid võivad teostada oma jurisdiktsioonist tulenevat pädevust oma majandusvööndis; nimelt rannikuriigi pädevusega hõlmatud huvisid ning seda, millised tõendid on nõutavad, et põhjendada sunnimeetmete võtmist läbisõitva laeva vastu.

Kohtujurist meenutas algatuseks põhimõtteid, mis kehtivad Euroopa Kohtu pädevuse suhtes tõlgendada eelotsusemenetluse raames rahvusvahelise õiguse sätteid. **Kohtul on pädevus tõlgendada rahvusvahelise õiguse sätteid, mis moodustavad liidu õiguskorra osa** nagu näiteks põhikohtuasjas mereõiguse konventsioon, kuna ka EL on sellega ühinenud. Rahvusvahelise laevade põhjustatava merereostuse vältimise konventsiooni, kuna see on siduv kõikidele EL liikmesriikidele, aga EL ise sellega ühinenud ei ole, tuleb arvesse võtta mereõiguse konventsiooni ja liidu teiseste õigusaktide (põhikohtuasjas direktiiv 2005/35, mis käsitleb laevade põhjustatud merereostust) tõlgendamisel. Naftareostuse korral avamerel sekkumise konventsiooni kohta märkis kohtujurist, et kuna see ei ole siduv ei ELi ega ka kõigi liikmesriikide suhtes, siis sellest saab vaid ammutada ideid mereõiguse konventsiooni sarnaste sätete tõlgendamiseks.

Samuti selgitas kohtujurist sissejuhatuseks, et mereõiguse konventsioonist tulenevalt on põhireeglilik lipuriigi jurisdiktsioon. **Rannikuriigile antakse (piiratud) pädevus, et kaitsta merekeskkonda laevade põhjustatud merereostust käsitlevate rahvusvaheliste reeglite ja**

standardite rikkumise vastu. Taoline konkureeriv jurisdiktsioon on ette nähtud rannikuriigile majandusvööndis eesmärgiga kaitsta tõhusalt oma huve ning kaitsta ja säilitada merekeskkonda kui inimkonna ühist huve.

Kohtujurist leidis esiteks, et mõiste „rannikualad või seotud huvid“ hõlmab rannikuriigi kõiki huve, mis on seotud ressursside kasutamise ja keskkonnakaitsega territoriaalmeres ning majandusvööndis. Kohtujuristi hinnangul puuduvad viited, et hõlmatud oleks vaid mõned keskkonna tahud või ainult rannikuriigi huvid territoriaalmeres. Lisaks leidis kohtujurist, et mõiste „territoriaalmeres või majandusvööndi loodusvarad“ hõlmab nii elusaid ressursse nagu taime- ja loomaliigid, kui ka eluta ressursse. Mereõiguse konventsiooni eesmärgiga (tagada merekeskkonna kui terviku tõhus kaitse ja säilitamine) oleks vastuolus piirata selle kohaldamisala ressurssidele, mida rannikuriik vahetult ei kasuta.

Edasi leidis kohtujurist, et rannikuriik võib teostada mereõiguse konventsioonis ja direktiivis ette nähtud pädevust, kui esiteks on riigil kindlad, objektiivsed tõendid, et teise riigi laevast on heidetud merre naftat, mis on vastuolus rahvusvaheliste reeglite ja standarditega, ja kui teiseks võib rannikuriik eeldada, et see heide ähvardab tekitada ulatuslikku kahju merekeskkonnale. Selle kindlaksmääramisel, kas heide ähvardab tekitada ulatuslikku kahju merekeskkonnale, omavad erilist tähtsust heitest mõjutatud piirkonna haavatavus, heite maht, koht ja selle ulatus ning samuti heite kestus ja valitsevad ilmaolud piirkonnas heite toimumise ajal. Kuna põhikohtuasjas heideti naftat merre Läänemeres, täpsemalt Soome lahes, siis märkis kohtujurist, et tegemist on rahvusvaheliselt tunnustatud eripiirkonnaga, mis vajab erilist kaitset. Seega põhikohtuasja naftaheite puhul võib mõistlikult eeldada, et see ähvardab tekitada ulatuslikku kahju.

Viimaks leidis kohtujurist, et rahvusvaheliste reeglitega paika pandud piirides on liikmesriikidele jäänud märkimisväärne kaalutusõigus hinnata, mil määral on konkreetnes olukorras menetluse algatamine teise riigi läbisõitva laeva suhtes kohane merekeskkonna kaitsmiseks ja säilitamiseks. Liikmesriigid ei või minna direktiivis ettenähtud täidesaatvat jurisdiktsiooni teostades kaugemale mereõiguse konventsioonis lubatavast.

Kohtujuristi ettepanek on kättesaadav [siit](#).

Euroopa Kohus ei ole otsuse tegemisel seotud kohtujuristi ettepanekuga.

T-731/15: Sergei Kljujev vs nõukogu (tühistamishagi – ühine välis- ja julgeolekupoliitika, piiravad meetmed seoses Ukraina riigivara riisumisega)

Üldkohtu otsus, 21. veebruaril 2018

Sergei Kljujev on Ukraina ärimees ja parlamendiliige, kes lisati 2014. aastal sanktsioonisubjektide nimekirja seoses olukorraga Ukrainas (nõukogu otsus 2014/119 ja määrus nr 208/2014). Nimekirja lisamise ja seal hoidmise põhjendus oli esiteks, et tema suhtes oli Ukrainas alustatud uurimist seoses riigivara riisumisega osalemisega ja teiseks, et ta oli seotud teise sanktsioonisubjektide nimekirja lisatud isikuga – enda venna Andrei Kljujeviga, kelle suhtes oli samuti Ukrainas riigivara riisumise uurimist alustatud. 2015. aastal esitas S. Kljujev üldkohtule hagi enda nimekirja lisamise ja seal hoidmise tühistamiseks.

Üldkohtu hinnangul oli 2015. ja 2016. aastal S. Kljujevi sanktsioonisubjektide nimekirjas hoidmine õigustatud. Seoses 2017. aastal nimekirjas hoidmise pikendamisega leidis kohus aga, et hageja suhtes oli toimunud mitmeid muudatusi, mida nõukogu arvesse ei võtnud. Kohus rõhutas ka, et nimekirja lisamise ja seal hoidmise üheks aluseks olnud seos venna Andrei Kljujeviga ei olnud nõukogu poolt piisavalt põhjendatud – **pelgalt sugulusside ei ole piisav alus nimekirja lisamiseks, oluline on Ukrainas alustatud eeluurimine vend Andrei suhtes ning sellest tulev seos hagejaga.**

Seoses hageja nimekirjas hoidmisega peab nõukogu esiteks kontrollima ulatust, milles tõendid, millele ta nimekirja lisamisel tugines, kinnitavad, et hageja suhtes oli Ukrainas alustatud uurimine seoses riigivara riisumisega. Teiseks, olenevalt tõendite ulatuslikkusest, peab nõukogu otsustama, kas on piisav alus hageja nimekirjas hoidmiseks. Kui tõendite ulatuslikkust ja piisavat alust pole võimalik kindlaks teha, peab nõukogu rohkem infot koguma.

Käesoleval juhul ei välista Ukraina võimude või nimekirjas olevate isikute poolt esitatud info, et nimekirja lisamise ja seal hoidmise aluseks olnud tõendid võivad olla kohati ebaadekvaatsed. **Kuigi nõukogu roll ei ole Ukraina kohtuvõimu asendada ja hinnata, kas riigisisene eeluurimine on põhjendatud, siis käesoleval juhul, võttes arvesse hageja esitatud infot, oleks nõukogu pidanud Ukraina võimude käest selgitusi küsima materjalide kohta, millele võimud enda uurimises toetusid.** Lisaselgituste küsimine on eelkõige õigustatud, **kui olemasolev info annab põhjust kahelda uurimise tulemuses ja selles, kui usaldusväärne ja ajakohane esitatud materjal on.** Ukraina võimude esitatud info oli ebapiisav, kohati ebatäpne ja vasturääkiv.

Üldkohus tühistas hageja sanktsioonisubjektide nimekirjas hoidmise alates 2017. aastast.

Kohtuotsus on kättesaadav [siit](#).

Tegemist on mitteametliku kokkuvõttega EL õiguse büroo valitud kohtulahenditest. EL Kohtu otsuste ja kohtujuristi ettepanekute terviktekstidega saab tutvuda EL Kohtu koduleheküljel või EUR-Lex andmebaasis (viited lisatud).